

FRIESLAND'S ZANGER

door P. J. Kloppers

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

FRIESLANDS ZANGER

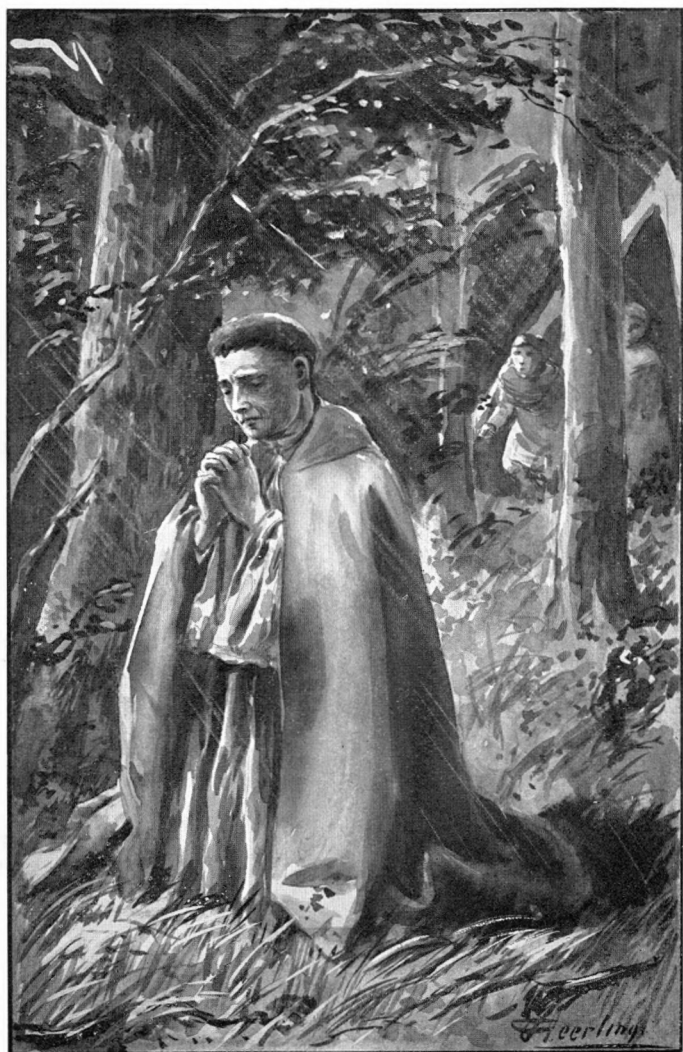
EEN HISTORISCH VERHAAL

DOOR

P. J. KLOPPERS

TWEEDE DRUK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

HOOFDSTUK I.

De strijd tegen het Kruis.

Vóór ik mijn verhaal aanvang, dien ik de lezers wel een weinig op de hoogte te brengen van den tijd en den toestand van het land, waarin de hier mede te deelen zaken geschied zijn; liet ik dit achterwege, zoo zou hun veel van hetgeen in de volgende bladzijden wordt verhaald, duister en onbegrijpelijk zijn.

Zooals ieder uwer weet, werd ons vaderland van de vroegste tijden af door de Friezen, Batavieren en eene menigte andere volksstammen bewoond. De Friezen, met wie wij hier voornamelijk te doen hebben, bewoonden het Noorden en Westen onzes lands, van de Eems af tot aan de Schelde. Hun land was met eeuwenheugende wouden bezet en van talrijke wateren doorsneden. Ze aanbaden eene menigte goden en godinnen, wien zij niet zelden menschenoffers brachten. De kennis van den waren God was hun echter vreemd. Visschen, jagen en strijden, zie-

daar hunne bezigheid, spel en drank waren hunne ontspanning, ook al kon men hun voorts geen goede eigenschappen ontzeggen.

Slechts korten tijd hadden zij deze streken bewoond, toen de Romeinen kwamen en hen onderwierpen. Met weêrzin droeg de vrije Fries het juk der Romeinen en toen dezen hen onderdrukten en kwelden, stonden zij op en versloegen ze de Romeinsche legioenen, die op hen afgezonden werden. Wel gelukte het den Romeinschen veldheer Corbulo hen andermaal tot onderwerping te brengen, doch al meer zonk het Romeinsche gezag in deze streken. Om Italië te verdedigen tegen de woeste volken, die Rome bedreigden, waren de Romeinen genoodzaakt, hunne legerbenden uit de afgelegen wingewesten te roepen en ook deze streken werden door hun soldaten ontruimd. Vreemde volksstammen vereenigden zich met de hier wonende en langzamerhand geraakten zelfs de namen van de zoeven genoemde stammen onder hen verloren. Vooral twee van deze volksvereenigingen, de Frank en of v r i j e n en de S a k s e r s, breidden zich over deze streken uit, doch, wie hun ook hun ouden naam en roem mochten afstaan, de Friesche naam bleef voortleven; de Friezen behielden hunne overleveringen en hun roem.

In het jaar 500 hadden de Franken een woest, maar dapper koning aan hun hoofd, met name Clovis. Hij trok aan het hoofd zijner Franken tegen de Romeinsche legioenen op, die hun verloren gezag wilden herwinnen en versloeg hen. Daarna voerde hij de

zijnen tegen de naburige stammen aan en overwon ook deze, zoodat het groote Frankische rijk zich bijna over geheel Frankrijk, België, Nederland en Duitschland uitbreidde. Eene andere volksvereeniging, de Alemanen, bedreigde dat rijk en andermaal gordde Clovis de wapenen aan. Bij Zûlpich streden de Franken verwoed tegen hunne vijanden, doch 't scheen of er een einde aan hunne overwinningen gekomen was. Vergeefs zwoer de woeste Clovis bij zijne goden, vruchteloos beloofde hij hun al, wat hem lief was, zoo zij de kans van den strijd keerden, zijne Franken weken al meer voor hunne vijanden. Clovis' gemalin was eene Christin en de koning, die in de dagen van zijn voorspoed met den God zijner vrouw gespot had, nam nu de toevlucht tot den God der Christenen en deed eene dure gelofte, zich met de zijnen te zullen laten doopen, zoo hem de overwinning gegund werd. Andermaal wierp hij zich aan de spits zijner dapperen tegen den vijand in en de Franken behaalden een volkomen zegepraal. Clovis vervulde zijne belofte. Hij liet zich met drie duizend zijner edelen doopen en, al bewezen zijne ruwe en misdadige handelingen, dat er bij hem van verandering des harten geen sprake was, toch gebruikte God dit middel om het Evangelie Zijns Zoons aan deze volken bekend te maken en duizenden woesten heidenen vrede in het bloed des Kruises te geven.

Na den dood van Clovis werd zijn groot rijk onder zijne zonen verdeeld. Onder de koningen, die na hem regeerden over dat deel van het rijk, waartoe ook deze gewesten behoorden, waren er eenigen, die ook

de Saksers en de Friezen tot het Christendom wilden bekeeren. Zij begunstigten de Engelsche en de Frankische zendelingen, die het Evangelie aan deze volkeren wenschten te brengen en wilden deze zelfs met het zwaard dwingen, zich te laten doopen. Doch èn Saksers èn Friezen streden moedig voor hunne goden en hunne vrijheid, want 't was hun maar al te duidelijk, dat zij, zoo ze het Christendom aannamen, tevens onder het juk der Franken kwamen. Mochten ze al meer dan eens voor de overmacht zwichten en de gelofte afleggen, zich te zullen laten doopen, nauwelijks was de vijand uit hun land of zij verwoestten de Christenkerken, dienden Wodan en Thor in hunne gewijde bosschen en wierpen het juk der Franken van hunne schouders.

De Frankische vorsten geleken echter niet meer op den heldhaftigen Clovis. Zij jaagden vermaak en uitspatting na en lieten de regeering over aan kloeke en bekwame dienaren, hofmeiers geheeten. Dezen waren de eigenlijke bestuurders des rijks en één van hen, Pepijn de Korte, meende dan ook, waar hij toch 's konings werk deed, dat hij ook wel den titel van koning kon dragen. Met goedvinden van den Paus plaatste hij den laatsten afstammeling van Clovis in een klooster en beklom zelf den Frankischen troon. Toen hij in 768 stierf, liet hij het rijk aan zijne beide zonen, Karel en Carloman, na. Carloman volgde zijn vader drie jaren later in het graf en Karel beheerschte het machtige rijk der Franken, dat zich over geheel het Westen van Europa uitstrekte.

Door Willebrord, Bonifacius en anderen was het zendingswerk in Friesland met kracht voortgezet, maar nauwelijks zagen Saksers en Friezen de gelegenheid schoon, om den Frankischen hofmeier het hoofd te bieden, of zij vereenigden zich in den naam hunner goden tegen hunne vijanden, verbrandden de kerken, door de zendelingen gesticht, offerden de Christenen aan hunne goden en vielen brandend en moordend in het gebied der Franken. Zelfs de bescherming van den machtigen Pepijn de Korte kon aan een Bonifacius het leven niet redden; bijna ieder Nederlandsch kind weet, hoe hij in 754 met drie en vijftig der zijnen bij Dokkum vermoord werd. Zijn treurig uiteinde kon echter den edelen Gregorius niet weêrhouden, zijn arbeid voort te zetten en ook onder Friezen en Saksers werd het bewezen, dat het bloed der martelaren het zaad der Kerk Gods is. Gregorius verzamelde in de door Willebrord te Utrecht gestichte school tal van leerlingen rondom zich, waarvan velen met de kruisbanier in de hand door de landen der Friezen en Saksers togen, om er het rijk van Christus uit te breiden. Een deel der Friezen be-toonde zich geneigd het Evangelie aan te nemen en, daar het overige deel den afgoden getrouw bleef, ontstond er vanzelf scheuring en strijd. Wijn nu de Franken de Christenen beschermden en begunstigten, de Saksers daarentegen zich met de heidensche Friezen tegen de Franken en de Christenen in Friesland stelden, ontbrandde met den oorlog tus-schen de Franken en Saksers de broederkrijg in Friesland.

De Saksers bewoonden de landen aan den Wezer en waren in verschillende stammen verdeeld, die hun eigen koningen hadden. Aan het hoofd van den machtigsten dier stammen stond te dezer tijd de onversaagde Wittekind, de rustelooze vijand van al wat Frank en Christen heette. Jaarlijks hielden de Saksers hunne volksvergaderingen aan de oevers van den Wezer, om gezamenlijk het welzijn der verschillende stammen te bespreken. Op een dezer landdagen waagde Lebuinus, een leerling van Gregorius, te verschijnen en de Saksische grooten te vermanen het Christendom aan te nemen. Met het kruis in de eene en het Evangelie in de andere hand stond hij daar te midden der heidenen en maande hun aan, hunne stomme afgoden af te zweren en Christus te zoeken. Zijn blinde ijver dreef hem, hen te dreigen met de naderende verschijning van den grooten koning der Franken, die, naar hij zeide, hunne landen te vuur en te zwaard zou verwoesten, zoo zij zich niet bekeerden. Dit laatste was olie in het vuur. Men drong op den zendeling aan, men sloeg de handen aan hem, doch Buto, een edel grijsaard, maande tot voorzichtigheid. Immers Lebuinus zou ongetwijfeld door den grooten koning der Franken gezonden zijn. Als gezant was hij ongewapend in hun kring verschenen en mocht hij op gastvrijheid hopen, al ware het dan ook, dat hij de goden gehoond en door zijne dreigingen aller verontwaardiging opgewekt had. Aan zijn tusschenkomst had Lebuinus het te danken, dat men hem ongehinderd liet vertrekken. Maar de opgestoken woede eischte een offer en, kon men

zich niet meer op Lebuinus zelf wreken, dan moest zijn arbeid het ontgelden. De door hem gestichte christenkapel te Deventer werd verbrand en de Christenen, aldaar wonende, werden wreedaardig vermoord.

De tijding van deze nieuwe gruweldaad der Saksers bereikte het Frankische hof. Ze was te veel voor den grooten Karel. Verontwaardigd gordde hij het zwaard aan en aan de spits zijner Franken rukte hij in de landouwen der Saksers, verwoestte geheele streken, richtte een vreeselijk bloedbad onder hen aan en noodzaakte hen, zich te onderwerpen. Wittekind had met den Frieschen koning Radbout II de vlucht naar Denemarken genomen.

Met weerzin en diepe smarte had Tiatgrim, de zoon van Wursing, op zijne hoeve de tijding ontvangen van het bloedbad, door den Frankischen vorst onder Saksers en Friezen aangericht. Tiatgrim behoorde tot den ouden Frieschen adel. Reeds zijn vader, Wursing, ofschoon zelve een dienaar van Wodan, had zich verzet tegen de willekeur, waarmede koning Radbout I de Christenen behandelde. Hierdoor had hij zich den haat van Radbout op den hals gehaald en, toen hij vernam, dat deze hem in 't geheim vermoorden wilde, vluchtte hij met zijne vrouw en zijn eenigen zoon naar het land der Franken, waar hij door den hofmeier gastvrij ontvangen was. Weldra had Radbout berouw, dat hij den trouwen dienaar van zich verwijderd had en hij riep hem terug. Doch Wursing, die met zijn gezin het Chris-

telijk geloof had omhelsd, weigerde te komen, gedachtig aan den wispelturigen aard van Radbout en diens haat tegen de Christenen. Toen had Radbout aan Wursings zoon, Tiatgrim, al het vaderlijk erfgoed beloofd, indien hij terugkeerde en Tiatgrim was gekomen. Koning Radbout had hem met eere en vriendelijkheid ontvangen, had hem de goederen zijner familie alle weêrgegeven en was voortdurend welwillend en goed jegens hem geweest. Na Radbouts dood was ook Wursing op raad van den Frankischen hofmeier teruggekeerd en de zendelingen, vooral de grijze Willebrord, hadden in hem een machtigen steun en beschermer gevonden. Tiatgrim en zijne trouwe gade Liafburg, eene vrome Christin, trachtten door hun edelen zin en hunne menschlievendheid hunne stamgenooten met het Christendom te verzoenen en zij konden in den voortdurenden strijd tusschen de Christen-Franken en de heidensche Friezen en Saksers niet anders zien dan eene telkens zich herhalende versterking van den arbeid hunner liefde. 't Kon toch wel niet anders, of het hart hunner stamgenooten, ofschoon zij zich dan ook uitwendig en gedwongen bogen onder de zegenende handen van den Frankischen priester, moest met weêrzin vervuld worden tegen een godsdienst, in wiens naam het bloed van duizenden der hunnen wreedaardig vergoten werd. Ze moesten wel wrok voeden tegen den man, die den weg van Wodans altaar naar de kapel der Christenen met het bloed hunner broeders en zonen doorweekte.

Toch gaven de beide echtgenooten de hoop niet

op, dat eenmaal alle Friezen zich onder het Kruis zouden buigen en Tiatgrim en zijne gade verheugden zich bovenmate, toen hun oudste zoon Ludger reeds vroeg den wensch te kennen gaf, zendeling te worden. Het ouderlijk huis lag niet ver van de plaats, waar Bonifacius door de heidenen vermoord werd. Ludger was toen tien jaren oud. Meermalen had hij den eerwaardigen grijsaard in de ouderlijke woning gezien en zijne vrome gesprekken aangehoord. Doch, welk een schok het treurig uiteinde van den godvruchtigen en vriendelijken man ook op den jongen Ludger gemaakt had, 't was er verre van, dat het zijn besluit zou doen veranderen. Hij bad zijne ouders hem naar de school van Gregorius te zenden. Tiatgrim had toen zelve zijn zoon naar Utrecht gebracht en hem aan de hoede van Gregorius aanbevolen. Weldra onderscheidde Ludger zich boven zijne medeleerlingen en zijn open, vriendelijk gelaat, zijne stille godsvrucht deden hem aller vriendschap, niet het minst die van Gregorius winnen. Nadat hij geruimen tijd te Utrecht doorgebracht had, moest de school van Gregorius althans eenigen tijd gesloten worden tengevolge van de invallen der Saksers, die de Christenen te Utrecht met den dood dreigden. Toen begaf zich Ludger met een zijner vrienden naar York, waar de geleerde Alcuinus schitterde en uit alle landen van Europa leerlingen tot zich trok. Slechts één jaar vertoefde Ludger hier, toen hij tot diaken geordend werd. Weêr waren rust en vrede in Friesland teruggekeerd en Tiatgrim en Liafburg wenschten zeer hun zoon in hunne nabijheid te zien.

Met tegenzin vervulde Ludger den wensch zijner ouders. Hij nam afscheid van Alcuinus en keerde met zijn vriend naar zijn vaderland terug. Nadat hij eenigen tijd in de ouderlijke woning vertoefd had, begaf hij zich andermaal naar Utrecht, waar de school van Gregorius weder geopend was. Doch zijn hart was verdeeld. Hij had zijne stamgenooten lief als een waar zoon van Friesland, doch hun afkeer van het Christendom was hem eene voortdurende kwelling, en de wijze, waarop de Frankenvorst hen trachtte te bekeeren, griefde de ziel des zoons even sterk als ze zijn ouders tegenstond. Hij verlangde zeer, naar York terug te keeren en meermalen gaf hij zijnen ouders zijn wensch te kennen, doch zij konden niet besluiten, hun kind andermaal op zoo'n verren afstand van zich te verwijderen.

Op den avond van den dag, waarop de mare van de wraak der Franken de hoeve bereikt had, zaten de huisgenooten met hunne hofhoorigen aan den avonddisch. Men sprak weinig, want de harten waren vervuld van de schrikkelijke dingen, welke men vernomen had. Toen de maaltijd genuttigd was, las Ludger een deel der Heilige Schrift en Tiatgrim sprak den avondzegen uit, waarna de hofhoorigen zich verwijderden om hun laatsten arbeid voor den dag te verrichten en straks hun leger op te zoeken. De ouders waren met Ludger en hunne overige kinderen alleen in de groote hal.

»Mijn zoon,« zoo sprak Tiatgrim, »ik heb heden met uwe moeder gesproken over uwe wenschen. Het smart mij, dat de school te Utrecht andermaal ge-

stoord werd door den rampzaligen krijg en zoowel uwe moeder als ik gevoelen, dat het u moeite kost, ondanks die herhaalde stoornis, u toch naar onze wenschen te voegen. Ik weet, hoezeer u het hart naar uwe vrienden te York trekt en — waartoe het u verheeld? — we zien u thans gaarne gaan, al zal de scheiding uwe moeder en mij smart doen.«

Ludger, die de beweegreden tot dezen plotselingen omkeer in het hart zijner ouders niet kende, waagde het, zijne verwondering daarover te uiten en vraagde zijn vader, wat oorzaak hem mocht bewegen.

»Zie, mijn zoon, dit bloedig werk van den koning der Franken zal nieuwe stormen te voorschijn roepen. Reeds vernam ik, dat onze koning Radbout II den woesten Saksenvorst Wittekind bewogen heeft, zoodra de kans schoon is, in Friesland te vallen en dan wacht ons, Christenen, de wrake. Wij zullen waarschijnlijk door 's konings bescherming gevrijwaard zijn tegen den moedwil der heidenen, maar men kent u en weet, dat ge straks als prediker tegen Wodan optreden zult. Men zal u niet sparen. Ga dus en moge onze God u behoeden en u straks, als wie weet welk jammertooneel in dit ongelukkige land zal afgespeeld zijn, behouden bij ons terugbrengen!«

Nu was het aan den zoon om zijne wenschen te bedwingen. Hoe? Nu het gevaar dreigde, zou hij zijne ouders lafhartig verlaten! Hij zou niet naast en met vader Tiatgrim strijden en moeder Liaburg verdedigen, zoo de heidenen de hoeve bestormden? Hij zou... maar vruchteloos wendde hij al zijne welsprekendheid aan, om te trachten zijn verblijf in

het ouderlijk huis althans zoolang te doen duren, totdat blijken zou, dat zijn leven in gevaar was. Bleek en met gespannen gelaatstrekken had de vrouw des huizes het gesprek tusschen haar echtgenoot en haar zoon aangehoord. Eindelijk wendde Ludger zich tot haar, hopende bij haar steun te zullen vinden :

»Moeder, wat zegt gij er van? Zoudt gij mij nu van u willen verwijderen, daar één gevaar zoowel u als mij bedreigt?»

»Ga met God, mijn zoon! Uw vader heeft gelijk: wij moeten ons voor eenigen tijd het geluk ontzeggen, u in onze nabijheid te weten. Heb goeden moed! De ure zal komen, waarin ook de Frankenkoning zal gevoelen, dat de bekeering onzes volks niet door kracht, noch door geweld, maar door 's Heeren Geest geschieden zal.«

Weinige weken later en de zoon van Tiatgrim en Liafburg werd met open armen door Alcuinus en zijne leerlingen te York ontvangen. Het bange voor gevoel van Tiatgrim werd volkomen verwezenlijkt. Nog geen jaar later, of Wittekind verscheen op het alleronverwachtst in Hessen, verzamelde de Saksers tot den landdag, deelde hun mede, dat Karel de Groote elders een zwaren kamp had te voeren en dat dus de kans, om het Frankische juk af te werpen, zoo schoon mogelijk stond. Schuldoffers werden gebracht op de weder herstelde altaren van Wodan en Thor, om de afgezworen goden te verzoenen over den afval van hun dienst. Daarna trok men roovend en moordend andermaal het ongelukkige Friesland binnen en stoorde het werk der zending. Wie zich

niet terstond bewegen liet, op de altaren der goden te offeren, moest zijn verzet met het leven boeten. Zelfs kwam Radbout, de koning, uit Denemarken en stelde zich aan de spits der heidensche Friezen om Wittekind te steunen in het herstellen van de vrijheid en den dienst der goden.

En weer trokken de Franken ten strijde om den dood hunner geloofsgenooten te wreken en straks stelde de groote Karel zich aan hun hoofd. Nauw wierp de lentezon hare stralen door de kruinen der eiken, of andermaal weërgalmden Frieslands donkere wouden van het krijgsgeschreeuw der strijdenden. De ontembare Wittekind voerde de zijnen onder woeste oorlogskreten tegen de gesloten gelederen der Saksers in, terwijl koning Radbout met zijne Friesche horden de zijden van Karels leger bestookte. Maar zij vermochten niet tegen Karel en zijne ridders. Tot tweemalen toe werd de hopeloze kamp herhaald, tot tweemalen toe vergeefs. De bloem der Saksische en Friesche edelen bedekte het slagveld en, mocht al Karel de Groote ook van zijne zijde menig dapperheid betreuren, mochten de strijdbijlen der Friezen en de speren der Saksers zijne gelederen zeer gedund hebben, des te meer was hij besloten, hun weêrstand voorgoed te breken. Radbout moest Friesland voor altijd afstaan en beloofde, er zich nimmer weder te vertoonen. Hij ging naar Denemarken terug en voortaan werd Friesland door Frankische graven geregeerd.

HOOFDSTUK II.

Frieslands Zanger.

De groote Karel zag met voldoening op den strijd terug. 't Scheen toch, als was de weêrstand der Saksers voorgoed gebroken. Saksische edelen hadden zijne genade ingeroepen en volgens hunne belofte het Christendom omhelsd, terwijl hunne gijzelaars nog steeds in zijn macht waren. Wittekind noch Radboud deden iets van zich hooren, al mompelde men dan ook, dat beiden zich vermomd bij hunne stamgenooten bevonden. Er scheen een tijd van rust voor den grooten Frankenvorst aangebroken te zijn. De winter was voorbijgegaan en de voorjaarszon wierp hare vriendelijke stralen overal, ook op het oude Novio Magum der Romeinen, het latere Nijmegen, met zijne toen reeds bekoorlijke omstreken, en op den koninklijken burcht, welken Karel er voor zich had doen bouwen. Meermalen had hij er over gepeinsd, of hij de schoone stad, waar hij gewoon was, in tijden van rust, het halve jaar door te brengen, niet tot de hoofdstad van Friesland verheffen zou. Thans had hij er zich heen begeven, om er het Paaschfeest te vieren en er straks den landdag te houden. En had nu de omstandigheid, dat de koning te Nijmegen het Paaschfeest hield, reeds tal van zendingen en geestelijken naar de stad gelokt, thans, nu de groote volkerendag was aangebroken, wemelde

het in de stad en op de groote wegen, welke daarheen leidden, van edelen en grooten.

Onder degenen, die zich naar den landdag begaven, treffen we een vijftal geestelijken aan. Zij hebben den grooten heirweg verlaten, om hier in de stilte van het woud rustiger samen te mogen spreken. We wenschen hen een oogenblik te volgen en zullen onbescheiden genoeg zijn, hunne gesprekken een weinig te beluisteren.

Gij zijt mij nog steeds, broeder, het verhaal schuldig van de oorzaak, die u bewoog, onzen broeder Alcuinus te York te verlaten, ofschoon ik het op hoogen prijs stel, dat ge uw arbeid onder uwe stamgenooten aangevangen hebt en met zooveel zegen onder hen werkt.*

De spreker was reeds van vergevorderden leeftijd. Zijne zachte gelaatstrekken gaven hem een innemend uiterlijk, hoewel voorhoofd en lippen genoegzaam aantoonde, dat zijne vriendelijke geaardheid noch standvastigheid, noch wilskracht buitensloot. De kromstaf in zijne hand en zijn geestelijk gewaad drukten de bisschoppelijke waardigheid uit en inderdaad, de spreker was dan ook niemand minder dan Albaric, de gevierde en geachte Albaric, die na den dood van Gregorius tot diens opvolger benoemd en door den koning tot bisschop van Utrecht verheven was.

Vader, ik geloof, dat God zelf mijne zwarigheden om hier weder te keeren en onder mijne landgenooten te prediken, overwonnen heeft. Althans de aanleiding tot mijn vertrek ligt zoo geheel buiten mij

en buiten alle menschelijke inmenging, dat ik ze slechts als een middel van Gods voorzienigheid aanmerken kan. Drie en een half jaar bracht ik te York door, en ik dacht niet aan heengaan. Op zekeren avond kwam vader Alcuinus mij bezoeken. Dit gebeurde meer, doch zijne gespannen gelaatstrekken, zijn bezorgde blik deden mij reeds vermoeden, dat hij mij eene droeve mededeeling te doen had.

»Wat deert u, vader Alcuinus?« vraagde ik ontsteld.

»Broeder Ludger, hebt ge het dan niet vernomen?« antwoordde hij. »De gansche stad is in gisting. Gij weet, dat onze landgenooten, waarvan velen zich hier bevinden, niet overeenstemmen met het volkskarakter van de inwoners dezer stad. Nu heeft uw landgenoot Sturding, de veehandelaar, twist gekregen met den adellijken Montgory. De twist schijnt hoog geloopt: Sturding heeft den edelman gedood. Men vond dezen badende in zijn bloed, aan de zijde van den gróóten heirweg en stadgenooten, die zich op den weg bevonden, hebben Sturding uit het bosch zien komen, gejaagd en met bloedvlekken op zijne kleederen. Het volk is verbitterd en zweert bloedige wraak aan alle Friezen. Sturding is voortvluchtig en dat maakt de zaak nog erger. Nu men zich op hem niet wreken kan, zal men het op u en anderen verhalen. Gij moet ons verlaten, gij moet heengaan, zoo spoedig mogelijk! Reeds nam ik de noodige maatregelen om u veilig naar de zee kust te brengen, van waar men u terstond naar uw vaderland voeren zal.«

Ik was diep geschokt, toen ik dit alles vernam en

mijn gansche hart kwam er tegen op, York, mijne vrienden, mijn geliefden leermeester, dien ik als een vader achtte, zoo plotseling vaarwel te zeggen.

»Doch kan ik niet blijven, tot de gemoederen tot kalmte gekomen zijn? Kan ik mij niet verbergen? Kunt gij, vader Alcuinus, kunnen anderen mij niet eene schuilplaats verleenen? Gij weet, hoezeer ik mij hier tehuis gevoel en hoe ik er tegen opzie, in mijn vaderland te arbeiden, waar heerschzucht en geloofsijver elkaâr den voorrang betwisten en het Evangelie van den Man van Smarten langs een weg van bloed en tranen aan mijne arme landgenooten gebracht wordt?« zoo waagde ik op te merken.

»Ik weet dat alles, mijn waarde zoon,« zeide Alcuinus, »maar gij moet gaan, gij moet nog heden gaan. Hoe zou ik mijne oogen voor Tiatgrim, uw vader, en voor uwe vrome moeder durven opslaan, zoo ik, door roekeloosheid en zwakke liefde gedreven, u bij mij gehouden had en ik hun straks zou moeten mededeelen, dat hun zoon, hun Ludger, gevallen was als een onschuldig offer van de volkswoede! Neen, gij moet terstond vertrekken; onze God zal met u zijn,« zoo sprak hij, terwijl ik voor hem nederknielde en hij zijne bevende handen over mijn hoofd uitbreidde, »en de Heere zal uwen weg voorspoedig maken in het land, waar gij heentrekt. Wat er u ook wachte, ik weet, dat gij onzen Heere en Zaligmaker een getrouw dienstknecht zult zijn.«

»En heeft het u nu berouwd, broeder?« vroegde Hildegrim, de jongste zoon van Tiatgrim, toen zijn broeder zweeg.

O, gansch niet. Vooreerst was het mij eene verhooring mijner gebeden, toen ik, tehuis komende, vernam, dat ook gij u aan het werk Gods gewijd hadt en naast mij strijden zoudt voor de eere Zijns naams en tot uitbreiding van Zijn rijk. Al werd ook weder gedurende den ganschen tijd van mijn verblijf hier de oorlog tusschen de Franken en Saksers voortgezet, hier in ons goede Friesland mochten we althans anderhalf jaar lang rust en vrede genieten. God heeft mijn geringen arbeid onder mijne landgenooten willen voorspoedig maken en dagelijks voegen zich nieuwe bekeerlingen tot ons om den heiligen doop te ontvangen. Mocht het zijn, dat ons de vrede nog lang beschoren ware, dan zal weldra geheel Friesland de knie buigen voor den Heere. Doch, ik vrees maar al te zeer, dat ons nog zware tijden wachten.«

Ik deel uwe bezorgdheid, broeder,« zeide Wijthe, de jongste van het vijftal. »Wittekind en Radbout zijn beiden nog in leven. Zooals men zegt, bevinden zij zich weder hier en ik vrees zeer, dat de dagen van rust weldra voor ons ten einde zijn. Zoolang zij leven, is er voor Friesland niets te hopen.«

Spreek zoo niet, broeder Wijthe !« zeide Albaric. »God is machtig den woesten Saksenkoning en uw Radbout het hart om te zetten of wel al hunne aanslagen te vernietigen. Op Zijn tijd zullen al Zijne en onze vijanden zich aan Hem onderwerpen en het kruis Zijns Zoons zal de banier worden, waarom ook Saksers en Friezen zich vergaderen zullen.«

«Uwe bezorgdheid, broeder Ludger, dringt mij

echter te meer uwe hulp in te roepen. Wij moeten waarlijk steun hebben bij het onderwijs aan onze school. Nu wil ik uwe krachten niet aan den arbeid der zending onder uwe stamgenooten onttrekken, doch daar komen maanden, wanneer uwe wouden ontoegankelijk, uwe wateren onbevaarbaar zijn en uwe werkzaamheid tot ééne enkele plaats beperkt blijven moet. Ik weet het, dat gij den rusttijd, u aldaar gegund, zeer behoeft en zou het dan ook niet wagen, u dien te ontnemen, zoo ik niet telkens, wanneer ik, door den nood van onze school gedrongen, tot God nader om van Hem te vragen, dat Hij ons den rechten man aanwijze, op u gewezen werd. Daarom was het mij eene behoefte met u te reizen en u te vragen: kom tegen den winter in Utrecht en belast u met het onderwijs onzer jongelingen!«

In vervoering greep Ludger de hand van Albaric en drukte ze aan zijn hart.

Niets liever dan dat, vader Albaric. Gedurende de drie wintermaanden zal broeder Hildegim den arbeid alleen kunnen en willen doen. Liefelijke herinneringen binden mij aan Utrecht en de school. U in dezen te dienen, zal mij een genoegen zijn. Weet ik toch niet, hoe onze God zelve u aangewezen heeft, den arbeid van onzen vader Gregorius voort te zetten? Nimmer zal ik het vergeten. Wij stonden allen rondom het sterfbed van den eenvoudigen Godsmann en met een geschokt hart verbeidden wij het oogenblik, waarop de ziel het afgestreden lichaam zou verlaten. Plotseling sloeg hij de oogen op; 't was of een nieuw en heilig vuur ze verhelderde.

»Weent toch niet,« sprak hij tot ons, »en gaat gerust tot uwen arbeid. Ik zal niet sterven, eer Albaric komt.«

Gij waart nog ver en wij dachten niet anders, of onze vader Gregorius zou ons het volgende oogenblik verlaten. Maar zie, onze verwachting faalde. Gregorius bleef, totdat gij kwaamt en eerst, toen hij u alles zelve medegedeeld had, wat u noodig zou zijn om tot zijn arbeid in te gaan, legde hij het hoofd tot sterven neder en ging tot God. Ja, gij hebt recht, vader Albaric: laat ons werken, zoolang het dag is; de nacht komt, waarin niemand werken kan! Ik zal te Utrecht komen, reeds dit jaar en, zoo God wil, alle jaren. Moge het Hem behagen, mijn werk dan voor uwe jongelingen en voor Zijn Kerk te zegenen!«

»Amen!« zeide Albaric en drukte Ludger de hand.

»Amen!« herhaalden Hildegrim en Wijthe.

Wat was dat? De tonen eener harp troffen hun oor. Eerst zacht en afgebroken, daarna geregeld, wonnen zij steeds meer in kracht. De reizigers hielden stil en luisterden. Eene schoone mannenstem deed zich hooren en hief een klagend lied aan. Doch straks won de stem in kracht en, men kon het hooren, woest gleden de vingers over de snaren en ontgrepen daaraan stormachtige tonen. Het lied der klachte was overgegaan in een krijgssang, in een wapenkreet.

Plotseling zweeg de zanger. De laatste harptonen versmolten in de verte. Wat mocht den zanger gestoord hebben? Immers, naar de gewoonte dier tijden moesten den luisterenden de blijde zang der overwinning, het treurlied over de gevallenen in den

strijd, de wraaktonen over den overwonnen vijand wachten. Een pijl snorde tusschen de boomen door, doch, zich rakelings langs het vijftal bewegende, bleef hij in een boomstam steken. Onwillekeurig verhaastten zij hunne schreden om eene plaats te ontvlieden, waar zooeven de schoonste gave, die God den menschen geschonken heeft, hun oor en hun hart had bekoord, al wisten ze dan ook, dat de zanger een heiden en het lied aan Wodan gewijd was, en waar thans hun leven in gevaar verkeerde. Een tweede, een derde pijl volgde den eersten, doch de schutters schenen hun doel te missen en na weinige oogenblikken bevonden zij zich buiten het bereik van den moordenden boog. Ontsteld zagen zij elkaar aan.

»Ik ken die stem en dat spel,« zeide Wijthe ernstig.

»Dat was ongetwijfeld een Saksische bard,« merkte Albaric op.

»Helaas, neen,« antwoordde Wijthe, »dat was de zang van Bernlef, ik kan mij daarin niet vergissen. Zijne harp alleen bezit zulke tonen, zijne stem alleen bezit die kracht!»

»Maar de zanger van Friesland is immers blind? Hoe kon hij dan een boog spannen en de pijlen in de juiste richting afzenden?»

»De stem was die van Bernlef, de pijlen werden door een Sakser op ons afgeschoten,« zeide Wijthe, die den laatsten pijl opgeraapt en nauwkeurig beschouwd had.

»Maar wie zou dan hier, in de onmiddellijke nabijheid van het hof en waar zoo tallooze dienaren van den grooten koning bijeen zijn gereed om den

eersten, die het wagen zou, een onderdaan van koning Karel te beleedigen, welke Sakser zou het wagen, zijn haat tegen het Evangelie en tegen geestelijken, als wij zijn, zoo openlijk lucht te geven?» vroegde Albaric.

De drie Friezen zagen elkander met een veelbetekenenden blik aan en diepe bezorgdheid lag op het gelaat van Hildegrim, toen hij sprak :

»Dat zal niemand doen, dat durft niemand bestaan, of hij moet Wittekind heeten.«

»Wittekind hier !« riep Ludger uit en eene huivering ging hem door de leden. »Wittekind in de nabijheid van het hof, op den landdag en dan met zulke bedoelingen ! God beware onzen koning Karel !«

We laten onze geestelijke broeders hun weg naar Nijmegen vervolgen en wagen ons wat verder in het woud, om ons persoonlijk te overtuigen, wat er waar zij van hunne vermoedens. Onder een breedgetakten eik zien we een man op het mos zitten, wiens doffe en strakke oogen genoegzaam te kennen geven, dat hun het licht ontnomen was. Nog houdt hij de harp tusschen de knieën geklemd en als gedachteloos glijden zijne bevende vingers nog langs de snaren, ofschoon deze slechts in zijne verbeelding schijnen te spreken, want het oor vangt geen enkelen toon meer op. Naast hem leunt een man tegen den boom met een woest uiterlijk, wiens gelaatstrekken terstond den vrijen zoon van Friesland doen kennen, wiens strijdbijl, boog en pijlkoker, maar meer nog, wiens vonkenschietende blik den krijgsman aanduiden. Een derde staat tegenover hen.

»Ze zijn het ontkomen, maar Wittekind zal hen vroeg of laat weêrzien en dan zullen die schijnheilige verraders van hun land en hun volk, die onheilige verachters der goden dichter onder het bereik van zijn boog komen en hij zal hun het hart treffen. Wat deedt ge ook zoo luide, zoo hard te zingen, Bernlef?»

Een blos van verontwaardiging teekende zich bij dit onverdiend verwijt op het bleeke en strakke gelaat van den blinden bard. »Als de goden den geest aangrijpen, dan kent hij geene banden, heer hertog. Gij zelf liet u immers vervoeren, uw boog op de Christenen aan te leggen!»

»Bernlef heeft recht,« zeide de krijgsman, die naast den bard gezeten was, »niet zijn zang, maar uwe roekeloosheid, hertog, zal ons in gevaar brengen. Zij zullen ons niet zoeken, omdat we een krijgssang deden hooren, waarvan zij overigens afkeerig zijn, doch gij hebt op hunne priesters geschoten; dat zullen ze ons niet vergeven. Uw vermetelheid heeft ons in groot gevaar gebracht. Wij moeten van hier gaan!»

»Wij zullen hier onze zaken doen,« sprak Wittekind. »Al genoeg, Radbout! Meent gij dan, dat Wittekind eene vrouw geworden is? Laat ze komen en ik zal deze vermomming van mij werpen en tot hen spreken: »hier is de man, dien gij zoekt. Hier is Wittekind! Komt nader, dat ik honderd van u, verachters der goden, de hersenpan insla!» En als had hij zijn honderdtal vijanden reeds voor zich, rukte hij onder het spreken zijn mantel open en een lede-

ren kleed, waarop van voren op de borst een zwart paard geschilderd was, vertoonde zich. Daarna greep hij zijn bijl en sloeg die in den grond, waarin ze tot aan het achtereinde steken bleef.

»Haasten we ons !« zeide Radbout. »Nog eenige uren en de priesters zullen te Nijmegen zijn en men zal het woud afzetten, zoo ze althans onder weg niet genoegzaam deelneming opwekken. Zoo gij, hertog, geen gevaar ducht, ik evenmin, maar denk aan den blinde !«

't Scheen, dat Wittekind werkelijk door Radbouts tegenwerpingen tot bezinning kwam. Hij wierp zijn boog in het mos en zette zich naast de beide mannen.

»Bernlef,« zeide hij, »wij zijn hier gekomen, om te zien, wie der onzen met den vijand onzer goden heulen en op wie wij rekenen kunnen, want eer de lentezon weder de kruinen dezer eiken verguldt, moeten deze wouden weërgalmen van de oorlogskreten der onzen. Wee dan den vuigen lafaards, die de slavenknie buigen voor den geringsten van Karels hovelingen. Wittekind zal hen duizend dooden doen sterven ! Hij zal niet rusten, eer de laatste Christen den Frieschen bodem met zijn bloed heeft gedrenkt. Dan mogen de Walkyren zijn levensdraad afsnijden en de rust zal hem goed zijn !«

Wittekind had meer voor zichzelf luide gedacht, dan dat hij tot den blinde gesproken had. Radbout rees op en bracht hem tot zichzelf.

»Radbout heeft mij niet te veel van u gezegd. Uwe zangen zullen het verstijfde bloed der Friezen weër in hunne aderen aan het bruisen brengen en hun

borst voor de heilige zaak ontgloeien. Ga van hoeve tot hoeve en wek allen, vrije lieden en hofhoorigen op tot den heiligen kamp voor Wodan en de vrijheid ! «

De blinde bard stak de hand uit in de richting van het opperhoofd. Deze greep ze en drukte ze woest.

»Op u rust onze hoop ! Straks zult ge ons vergezellen in den heiligen strijd, en, als we zegevieren, zullen de priesters van Thor u met versche eikebladeren den schedel omkransen ! En nu, vaarwel ! Uw koning Radbout zal voor u zorgen ! «

Hij trok met één woesten ruk de bijl uit den bodem, nam zijn boog, wierp dien over zijne schouders en met een lichten groet begaf hij zich dieper in het woud.

De landdag was aangebroken. Karel de Groote zat op den rechterstoel en te midden van al de hovelingen, vorsten en grooten uit alle deelen van het groote Frankische rijk, verdrongen zich ook de Saksische en Friesche edellieden rondom den zetel van den machtigen vorst. Maar hoe men vooral hen gadesloeg en hoezeer men ook hoopte en wachtte, twee bleven in gebreke te verschijnen : de Friesche koning Radbout en de hertog met het zwarte paard op den lederen kolder, de gevreesde Wittekind.

Toch durfden sommigen luide zeggen, dat zij hier in de nabijheid waren en die het zeiden, hadden wel recht daartoe.

HOOFDSTUK III.

Een nieuw lied.

Zeven bange jaren waren over Friesland voorbijgegaan. Tiatgrim was tot zijne vaderen verzameld en zijne trouwe gade was hem spoedig daarna in het graf gevolgd. Zij hadden de vervulling hunner wenschen niet mogen aanschouwen : nog weerklonk het heilig woud van de priesterzangen aan Wodan gewijd, ware het dan ook, dat mede door den arbeid hunner beide zonen hoe langer zoo meer Friezen oor en hart openden voor de heilmare des Evangelies. De blinde Bernlef, Frieslands zanger, had zijn woord aan Wittekind gehouden. Aan de hand van den knaap, die hem door de wouden en langs den grooten heirweg begeleidde, was hij van hoeve tot hoeve getrokken en, als des avonds de huisgenooten van den landedelman zich met zijne hofhoorigen in de groote hal vereenigd hadden, nam hij op uitnoodiging van den gastheer zijn harp ter hand. Zijne vingers grepen in de snaren en straks klonk daar te midden van de plechtigste stilte de zang van den bard, altijd vol van toon, altijd door geestdrift gedragen, en als het krijgslied van den fieren, den onbuigzamen Wittekind, door de hal galmde, dan deelde zich het vuur van den zanger aan allen mede en men zwoer bloedige wrake aan Christen en Frank. Dan moest hij zelf vaak den storm, welken zijn lied verwekt had, bezweren en, waar men gereed stond,

de Christenen aan te vallen, vermanen tot geduldig wachten. Straks immers zou Wittekind zelf verschijnen en hen oproepen tot den heiligen strijd.

En Wittekind kwam en Bernlefs zangen hadden de heidensche Friezen zóó in het hart gegrepen, dat duizenden zich onder den hertog met het zwarte paard schaarden. De gelegenheid was schooner dan ooit. Karel de Groote was met de keur zijner ridders naar Spanje getogen om de Mooren te bestrijden en Wittekind had zich den tusschentijd ten nutte gemaakt, om van zijn schoonvader, den koning van Scandinavië, versche hulptroupen te bekomen. Op het onverwachtst verscheen hij in Saksen. De Saksers, die slechts gedwongen tot het Christendom en de gehoorzaamheid aan den koning der Franken besloten hadden, werden, nu Karel afwezig was, door niets in bedwang gehouden. Slechts eenige weken waren voorbijgegaan en bijna geheel Noordelijk Duitschland volgde de vanen van den woesten Wittekind. Als een brullende leeuw wierp hij zich met zijne horden in Friesland, als een ware geesel Gods rukte hij voort. Ouderdom noch geslacht werd door de woestelingen ontzien en heinde en ver stegen vlammen op van de kerken der Christenen en van hunne woningen. Zelfs de paleizen der graven werden in de asch gelegd en de breuk tusschen Karel en de Saksers werd volkomen gemaakt. Nu of nooit moest het pleit beslecht, zoo meende Wittekind en waande het noodlottig spel gewonnen te hebben. Maar zie, al te vroeg had Wittekind zich met volkomen triomf geveleid. Hij had op alles gerekend behalve op zijn

geduchten tegenstander. De strijd tegen de Mooren was ten einde gebracht en Karel snelde met zijne heirscharen naar den Wezer. Weldra stonden de beide kampioenen tegenover elkander bij Buchholz aan de Lippe. Bloedig was de strijd. Duizenden Franken en Saksers bedekten het slagveld met hunne lijken. Doch aan den avond waren de Franken overwinnaars en de Saksers hadden zich in de wouden verstrooid, terwijl Wittekind het armzalig overschot zijner benden naar Denemarken voerde. Zwaar rustte de hand van den overwinnaar op de weder onderworpen stammen. Hij dwong hen, zich te laten doopen en vaardigde besluiten uit, die de kerk en de wereldlijke regeering zóó aan elkaâr verbonden, dat verder verzet of nieuwe afval bijna onmogelijk heeten mocht.

Nog gaf Wittekind den moed niet op. Drie jaren later verscheen hij opnieuw en, gebruik makende van den naijver tusschen de Frankische bevelhebbers, bracht hij een deel van het Frankische leger eene geduchte nederlaag toe. Nauwelijks had Karel het vernomen, of hij haastte zich, nieuwe legers in het veld te brengen en drie maanden later rukte hij de Saksische landen binnen. Zijne verschijning en zijn geducht leger waren genoegzaam om den schrik in het hart der aanschouwers te brengen. De gouwen aan de grenzen onderwierpen zich terstond. Vreeselijk was Karels wrake. Hij gelastte, dat men eenige schavotten oprichten zou op de vlakte en voorts de gansche vlakte door zijne krijgers zou laten afzetten. Toen dat geschied was, werden de oproerlingen daarbinnen geplaatst, opdat zij getuigen zou-

den zijn van het schrikkelijk lot, dat den eedverbrekers wachtte. En wel mocht het den toeschouwers heugen : niet minder dan vier duizend hunner stamgenooten werden op dien eenen dag door beulen onthalsd. Was het wel te verwonderen, dat de heidenen gruwden van een Christendom, 'twelk, waren het dan ook meinedigen, zóó durfde straffen ?

»Wraak ! Wraak !« klonk de kreet der overgeblevenen. »Wraak over het bloed onzer broederen !«

»Ziet ge, welk een genade ge van den Frankischen duivel te wachten hebt ?« grauwde Wittekind den zijnen toe. »Op en verft uwe wapenen in het bloed der beulen !«

Met somber gelaat en den moed der wanhoop in het hart trokken de Saksers hun vijanden tegen. Neen, 't gold nu niet Wodan of vrijheid of roem, maar slechts ééne gedachte bezielde die allen : voor één door den beul vermoorden Sakser zouden tien Franken het betalen. Als tijgers, dorstend naar bloed, vielen ze bij Theutwold de Franken aan, en hardnekkig was de kamp. Maar andermaal verklaarde zich de kans ten gunste van de Franken, ofschoon deze slag Karel op zulk een verlies aan helden en manschappen te staan kwam, dat hij het geraden vond terug te trekken. Doch ook de scharen der Saksers waren droef gedund : bijna al hunne aanvoerders waren gevallen. Alleen Wittekind leefde nog en daar ze toch niets meer van de genade des overwinnaars te hopen hadden, baden zij den woesteling, hen andermaal ten strijde te voeren. Wittekind was somber en in zichzelf gekeerd. Wat mocht het zijn,

dat Thor, de god des krijgs, hen telkenmale in den steek liet? Waarom gunde Wodan telkens de zege aan de verwoesters zijner altaren? Lang aarzelde hij. Eindelijk bezweek hij voor den aandrang der wanhopigen, die een sneuvelen in eerlijken strijd verre verkozen boven dat soort van genade, hetwelk hunne broederen van de Franken ondervonden hadden. Opnieuw voerde hij hen tegen de Franken aan. Maar de slag bij de rivier de Haze besliste andermaal over Saksens lot en Karel keerde als overwinnaar over den Rijn terug, wjl de winter hen belette, aanstonds verdere maatregelen te nemen. De Saksers gevoelden, dat bloedige wraak hen wachtte en wilden den vijand voorkomen. Zij vielen in Friesland, vermoordden al wat Christen heette en verbrandden opnieuw de nauwelijks opgebouwde kerken en scholen. Ternauwernood redde Ludger het leven. Voor hem was het zeker, dat de koning der Franken zou zegevieren en hij wenschte dit nu ook, als het eenige middel, waardoor eindelijk rust en vrede in zijn arm geteisterd vaderland terugkeeren zouden. Doch wat dan? Was dan niet de stichting van kloosters het beste middel om de lieden voortdurend onder den invloed des Evangelies te houden en zouden de rustige landbouwwerkzaamheden, welke aan de kloosters verbonden waren, zijne stamgenooten niet tot jaloerschheid verwekken? Zóó mocht hij zich vleien, dat Friesland zich binnen weinige jaren herstellen zou van de geweldige schokken, welke het had doorleefd. Door Hildegrim en Wythe vergezeld, begaf hij zich naar Rome om er het kloosterleven te leeren

kennen en eerst na twee jaren keerde hij in Friesland terug.

Weder waren de heirwegen naar Nijmegen door gansche scharen bevolkt, want de machtige koning zou, na er andermaal het Paaschfeest gevierd te hebben, zijn landdag houden. Ludger had zelf van koning Karel aanzoek gekregen, zich daarheen te begeven en zoo was hij met Hildegrip en Wythe naar de oude stad der Batavieren getogen. Zijn hart en dat zijner tochtgenooten was met droefheid vervuld bij de herinneringen, welke deze reize hun bood. De groote koning ontving hen zeer vriendelijk te midden van de Saksische en Friesche edelen, waarbij men echter ook nu nog Wittekind en Radbout miste. Karel zelve drong er bij hen op aan, dat zij hunne werkzaamheden toch weër tot Friesland en Groningen zouden bepalen en beloofde hun den steun van zijn sterken arm, terwijl hij voor hun onderhoud en de kosten hunner werkzaamheid de kas zijner regeering beschikbaar stelde. Hij verzekerde hun, dat de krijg niet meer hunnen arbeid storen zou. En waarlijk, de strenge rechter had zijne maatregelen zóó genomen, dat hij zulks verzekeren mocht. Het heldenzwaard zijner kampioenen had zijn eigen oogst op den Saksischen akker gemaaid en de zwaarste halmen nedergeveld. Duizenden familiën waren naar Frankrijk overgevoerd en Franken hadden hunne bezittingen ingenomen. De zegeningen des vredes zouden zich ook over deze volkeren verbreiden en men zou den naam van Karel, zoolang vervloekt, leeren zegenen. Wittekind was verre en zijne macht was verbroken.

Zóó bleef dus aan Ludger en zijne tochtgenooten de taak over, de verbrijzelde harten te heelen en den balsem des Evangelies in de diep gewonde gemoederen te storten.

En 't was de koning niet alleen, die aldus sprak. Ook alle edelen en grooten, geestelijken en leeken deelden zijne meening, dat het nu met den weêrstand der Saksers gedaan zou zijn. Gaarne namen dan ook Ludger en zijne reisgezellen den last op zich, hun door den grooten Karel opgedragen en nauwelijks was de landdag geëindigd, of zij spoedden zich naar hun vaderland terug.

Weinige dagen later vinden wij de reizigers in een van die wouden, welke nog eenige maanden te voren weêrgalmden van het krijgsgeschreeuw der heidenen, van de angstige kreten der Christenen, die vergeefs getracht hadden, hier een schuilplaats te vinden. Hoe gansch anders was het nu! 't Was of die geheimzinnige stilte in het woud hun eene blijde profetie was van de rust, die over hun arme vaderland stond aan te breken, van die stilte, waarin de Heilige Geest ook hier Zijn werk doen zou aan de harten hunner stamgenooten. Langen tijd hadden zij zwijgend hun weg vervolgd en reeds breidde zich de schemering uit in het woud, toen zij op eenigen afstand eene hoeve ontdekten.

»Kent gij die hoeve ginds?» vroegde Ludger aan Wijthe.

»Ik meen wel, dat ze aan vrouwe Buwalda behoort, en zoo mijn vermoeden juist is, zal zij ons zeker geen nachtverblijf weigeren.«

»Is zij dan eene Christin, de eigenaresse van den hof?« vraagde Ludger.

»Nog niet, maar zij is het Christendom genegen,« antwoordde Hildegrim.

»Ik vernam toch, dat zij haren hofhoorigen volkomen vrijlaat, wien zij meenen te moeten dienen, Wodan of Christus!«

»Welnu, laat ons het beproeven! Misschien kan ons verblijf te harent haar en haar huis tot zegen zijn!« merkte Ludger op.

Na weinige oogenblikken traden zij de haag binnen, welke de hoeve omheinde en lieten, nadat zij het erf doorloopen hadden, den klopper op de zware deur der woning vallen. Zij verzochten den hofhoorige, die haar opende, bij de edele vrouwe gastvrijheid te vragen voor een drietal geestelijken. Was het, omdat het hart der bewoonster reeds ontsloten was voor de liefde tot Christus en de Zijnen, of wel had zij althans menschlievendheid genoeg om drie reizigers niet bloot te stellen aan de verschrikkingen van den nacht in het onherbergzame woud? Wij weten het niet. Wat we wel weten is, dat de hofhoorige na weinige oogenblikken terugkeerde met de boodschap, dat de vreemdelingen der hooge vrouwe welkom zouden zijn in hare woning en aan haren avonddisch. Daar het weldra de ure van den avondmaaltijd was, stelden de reizigers het op hoogen prijs, dat hun de gelegenheid geboden werd, zich van het stof der reis te reinigen en zich te verfrischen, al eer ze in de tegenwoordigheid hunner gastvrouw en haar huisgenooten toegelaten werden. Straks

kwam men hen uitnoodigen in de hal te treden, waar de gastvrouw met haar gezin en hare onderhoorigen reeds bij de tafel aangezeten was. Met eerbiedigen groet naderden zij de vrouwe, die van haren zetel opgestaan was om hen te verwelkomen en hun eene plaats aan te wijzen. Aan hare linkerhand waren drie plaatsen opengelaten, welke zij den vreemdelingen toewees. Aan hare rechterzijde was een oud man gezeten. Strak en roerloos stond zijn gelaat. Zijn stijve blikken toonden geenerlei leven. Een droeve trek speelde om zijne lippen en zijne gestalte was gebogen. 't Scheen, of hij van het binnenkomen der vreemdelingen niets had gemerkt en eerst, toen de edele vrouwe hem mededeelde, dat andere reizigers tegenover hem zaten en zij bij hunne namen dien van Ludger noemde, vertoonde zich een pijnlijke trek op zijn gelaat. Doch niet minder ontroerd waren Ludger en zijne reisgezellen, toen zij in den gast, tegenover hen gezeten, den blinden bard, Friesland's zanger, Bernlef, herkenden en onwillekeurig zagen ze elkander aan met een veelbeteekenenden blik bij de herinnering, welke in hunne ziel oprees.

Na den maaltijd verzocht Bernlef, of hij voor de gastvrouw en al de aanwezigen een lied mocht zingen, een verzoek, dat terstond ingewilligd werd. Hij rees op van zijn zetel, plaatste de harp op de zitbank en ontlokte daaraan eenige zuivere, zachte tonen. Al sneller en krachtiger volgden de akkoorden elkander op. De tonen zwollen, en met hen de aderen op het voorhoofd des blinden. Zijne oogen staarden wezenloos in de verte, als riep de dichter-

zanger vreemde tooneelen voor zijn geest. Nu klonk zijn stem klagend en dof door de harpakkoorden heen en allen werden met weemoed vervuld, toen de zanger de ellende zijns volks bezong. Daarna ging de treurtoon over in geluiden vol kracht; al meer won zijne stem aan vastheid en sterkte. De tonen bruisten uit zijn harp en daarboven uit klonk de wapenkreet van Wittekind door de hal. Ademloos hadden hem de aanwezigen gevolgd, doch nu scheen de geestdrift zich niet langer te kunnen bedwingen. Daverende toejuichingen klonken uit aller mond en de wachters deden hunne wapenen rinkinken. Trotsch en gebiedend klonk de toon van het lied en wilde akkoorden vloten uit de zilveren snaren, als stond de zanger op het slagveld en als waren zijne blinde oogen geopend, als stond hij naast den onstuimigen Wittekind en vuurde hij met hem de zijnen aan om tegen den vijand in te stormen. Doch zachter, trager worden de harpakkoorden en weêr gaat een klaagtoon op uit de ziel van den zanger. Hoe? Heeft Thor dan de zijnen verlaten? Zie, zij vlieden en bergen zich tusschen de eiken van het heilige woud voor de woeste leeuwen, die hen van alle zijden bespringen. Wittekind, de onsterfelijke, de onbuigzame, de fiere Wittekind, ook hij vliedt. Frieslands zanger alleen blijft op het slagveld en heft een doodzang aan, een treurlied, dat de gemoederen der aanwezigen nog meer schokt en roert dan de bruisende krijgstonen van zoeven hadden kunnen doen. Hij weent en zij weenen over de bloem van Saksens en Frieslands edelen, wier bloed de heilige aarde

drenkt. Doch hoor, daar galmt een woeste kreet door de hal en een toon van wraak doet de borst der krijgslieden zwellen. Wraak voor Wittekind's dapperen, voor Frieslands zonen! Wraak aan den Frank voor Wodan en Thor! Wraak, tienvoudige wraak!

Een storm van toejuichingen beloonde den zanger, wiens geestverrukking zich aan bijna allen mededeelde. Een traan vloeide in de voren, welke de leeftijd en het verdriet op zijne bleeke wangen gegroefd hadden. Met bevende hand zette hij de harp naast zijn zitbank neder en nam zijne plaats weër in aan den disch, waarna de gastvrouw hem haren dank bracht en hem verzocht, zoo lang onder haar gastvrij dak te vertoeven, als 't hem maar mogelijk zou zijn.

Onafgebroken hadden Ludgers blikken op de geelaatstrekken van den blinde gerust. Diep medelijden vervulde zijne ziel! Welk een geestdrift in dat geelaat en hoe droef stak daarbij dat koude, roerlooze oog af, waarin geen zweem van leven rustte, waaruit geen enkele vonk sprankelde van het vuur, dat zijn borst verteerde. En hoe duister was het in de ziel van den blinden zanger! Ach, indien zijne oogen eens geopend werden, dat hij het Licht der Wereld aanschouwde, indien de Zon der gerechtigheid hare stralen werpen mocht in den dubbel donkeren nacht, welke Frieslands zanger omgaf! Ook Ludger had, als allen, aan zijne lippen gehangen, toen de blinde de heldendaden der vaderen bezong en treurde over den druk, waaronder de kinderen zuchtten! Ook hij had zich geweldig voelen aangrijpen, toen de zanger profeteerde, dat er een dag zou geboren worden.

waarin het land van den Dollart tot de Schelde, weder Fries en vrij zou zijn ! Zie, al kon hij den wensch niet deelen, dat de geest van Wittekind andermaal zijne heldenscharen wapenen zou tegen den vreemdeling en den onderdrukker, al was deze man een heiden en kon de stoffe van zijn zang Ludgers hart niet bekoren, toch . . . o ! Indien Bernlef eens betere dingen zien kon dan de bevrijding van het juk der Franken ! Als hij met het heilig vuur, dat in hem was, de harten zijns volks eens ontgloeien kon voor Christus en Zijn kruis, welk een invloed zou hij kunnen uitoefenen ! Welk een schoone parel zou Frieslands zanger kunnen zijn aan de kroon van Jezus Christus ! Een vreemde aandrift maakte zich van Ludgers ziel meester : hij kon die niet langer weerstand bieden.

Indien het onze edele gastvrouw behaagt, zoo zal het mij aangenaam zijn, op mijne beurt een lied te zingen ter belooning van de vriendelijke gastvrijheid, welke zij ons bewijst, zij het dan ook, dat wij reeds morgen, zoodra de dag aangebroken is, onze reis hervatten moeten !

«Niets liever dan dat, eerwaarde vader,» was het antwoord, »en zooveel te meer, nu we heden avond reeds van u moeten scheiden,» antwoordde de gastvrouw, terwijl zij haar zoontje bij zich nam.

Ludger stond op van zijn zetel en hief den 72sten psalm aan. De hal, welke zooeven weêrgalmd had van de wilde oorlogskreten van Wittekinds heldenscharen, beluisterde nu de zoete tonen van het lied des vredes, van den psalm des gekruisten Konings.

De gemoederen, door Bernlefs lied bewogen als eene verbolgen zee, voelden het ruischen eener zachte stilte over zich komen. 't Was de Geest des Heeren, die Ludger gordde en die tot de onstuimige baren ook van deze zee sprak : »Legt u neder !«

Toen de psalm ten einde was, liet Ludger ze in den lofzang overgaan, dien hij vaak met de Christengemeente aanhief. Hij zong, als wilde hij steenen vermurwen. Diepe stilte bleef heerschen, lang nadat hij met zijn

»Amen ! Christus Jezus, erbarm u onzer, Amen !«

het lied besloten had. Een traan vloeide langs de verbleekte wangen van Bernlef. Hij richtte zich op en strekte de hand uit in de richting, van waar hij zich herinnerde, dat de tonen tot hem gekomen waren.

»Christen, geef mij uwe hand ! Gij hebt Frieslands zanger overwonnen !« Ludger drukte den blinde met geestdrift de vermagerde hand.

»Zoudt gij ook den Vredevorst willen dienen, Bernlef ?« vraagde hij diep geroerd. »Wittekind brengt u den vloek en den dood, Christus geeft den Zijnen leven en vrede ! Wilt gij u buigen onder het Kruis van Hem, die Zijn bloed voor Zijne vijanden vergoot ?«

»Ja !« klonk plechtig de stamelende stem van den getroffen bard. Allen waren aangedaan en menige hand droogde een verborgen traan. Ludger, neen, Christus had overwonnen. Nadat de gasten hartelijk afscheid genomen hadden van hunne vriendelijke

gastvrouw en haar gezin, begaven zij zich naar hun nachtverblijf. Dáár wierp Ludger zich op de knieën en dankte zijn God vurig en dáárboven bij de engelen Gods was vreugde over eenen zondaar, die zich had bekeerd.

Nauwelijks wierp de morgenzon hare glinsterende stralen door de kruinen der woudboomen, of Ludger en de zijnen stonden ter afreize gereed. Dáár trad ook Bernlef op het erf en, door zijn jongen geleid, begaf hij zich tot Ludger :

»Eerwaarde vader, ik wil niet langer hier blijven, ofschoon ik mij dit eerst voorgenomen had. Ik heb mijn afscheidsgroet aan onze gastvrouw laten overbrengen. Laat mij met u reizen en onderwijs mij op den weg ! Leer mij uwe liederen, want Bernlefs harpe zal voortaan voor Jezus Christus alleen trillen ! Zijne liederen hebben te lang reeds de goden verheerlijkt !«

»Gaarne !« antwoordde Ludger en terwijl hij den knaap aan zijne metgezellen aanbeval, ging hij met den blinden zanger voor hen uit langs het woudpad, dat hen straks op den grooten weg brengen zou.

»Wacht hier een oogenblik op ons !« sprak hij eenige oogenblikken later tot zijne volgers, »ik wenschte mij een enkel oogenblik met Bernlef te verwijderen.« Toen geleidde hij den zanger over het mostapijt, dat zich op den grond uitbreidde, naar eene open vlakte in het woud, en met den blinde nederknielende, bad hij ernstig en vurig, dat het Christus, zijn Heere, die den blinden het gezicht wedergaf, mocht behagen, Bernlefs oogen te openen.

Daarna rees hij op en legde de hand op de oogen des blinden.

»Wat ziet gij?« vraagde Ludger.

»God zij geloofd! Ik zie! Ik zie eene hand! Ik zie dit woud! Bernlefs oogen zijn geopend! Hoe zal ik u genoeg danken!«

»Geef Gode de eer en zeg niemand, op wat wijze u het gezicht wedergegeven werd!« zeide Ludger *).

Zwijgende begaven zij beiden zich tot het drietal, dat hen op het woudpad wachtte en niet weinig verbaasd was, toen zij Bernlef tusschen de boomen zagen gaan, zonder dat hij de beschermende hand van zijn geleider vasthield. Geen hunner was echter zoo onbescheiden om te vragen, wat daar ginds geschied mocht zijn en toen Bernlef hun zelf mededeelde, dat God niet alleen de oogen zijns geestes voor het ware licht ontsloten had, maar hem ook het gezicht wedergegeven had, toen wenschten zij hem allen van harte geluk en te midden van de stilte des wouds klonk een loflied ter eere van dien God, die den blinden het liefelijk licht schenkt en gebrokenen van harte heelt.

»Vader!« zeide Bernlef. »Ik wil naar Saksen, ik wil Wittekind zoeken totdat ik hem vind. Ook zijne oogen moeten geopend worden, want hij is het, die, als een waar instrument van Satan, ons volk van den levenden God afkeerig houdt. Toch heb ik hem lief om zijn edelen zin en zijn onbezweken trouw! Ook

1) Wij meenen het dienstig onzen lezers te doen opmerken, dat het hier medegedeelde tot het gebied der overlevering behoort en we voor de waarheid van het feit niet kunnen instaan.

hij moet met Gods hulp gewonnen worden voor het Evangelie en de onbuigzame tijger moet zich als een lam buigen onder het Kruis. Doch als ik hem gevonden heb, keer ik weder. Uw God is mijn God en Hij heeft een nieuw lied aan mijne harp gegeven. Bernlef zal het zingen op elke hoeve van de Schelde tot de Eems. Laat mij eerst tot hem gaan en dan, waar gij zult toeven, daar zal ook Bernlef zijn !«

«Ga met God, mijn broeder !« antwoordde Ludger getroffen, »onze gebeden zullen u vergezellen ! Hij geve, dat ook de trotsche Wittekind zijn knie buige voor den Vorst des vredes !«

HOOFDSTUK IV.

De triumpf van het Kruis.

Als een stormwind uit het ruwe Noorden over de lieflijke dalen aan Duitschlands rivieren losbarstend, waren Wittekind en zijn broeder Alboin opnieuw in Saksen gevallen. Nauwelijks was zijne verschijning bekend, of aanstonds stonden duizenden gereed, de vanen van den zwarten ruiters te volgen. Maar ook de koning der Franken naderde en, mochten ook de woeste Noren met hunne zeerooverijen langs de kusten van het rijk zijne aandacht thans in de eerste plaats bezig houden, hij moest rust in Saksen hebben,

't mocht dan gaan, hoe het wilde. Met een sterk leger trok hij de muitende Saksers tegen, die bij de terugkomst van hun opperhoofd al hunne geloften en eeden vergeten hadden en tegen wie zijn hart met toorn en verontwaardiging vervuld was. Moordend en brandend vervolgden de Franken hun zegevierenden weg tot aan den Wezer, toen de herfstregens invielen en het verder voortrukken onmogelijk maakten. Een ander deel van het Saksische leger was door Karels zoon aan de Lippe geslagen; niet minder dan zeventien duizend Saksers hadden daarbij het leven verloren. En nauwelijks hadden de herfstregens opgehouden en had de invallende winter het weêr meer vastheid gegeven en den grond gehard, of weder voerde Karel zijne Franken naar den Wezer, voltooide zijn bloedigen arbeid en doopte de overgebleven Saksers met vuur en zwaard.

De winter was voorbijgegaan. De lente was aangebroken en had de wilde woudbloemen op het mostapijt tusschen de knoestige stammen van het Wezerbergland gestrooid. De zachte voorjaarsstralen wierpen haar glans op het frissche groen en tusschen het loof daarboven zong eene schare van gevederde zangers een lied van vrede en geluk. En vrede was het dan ook, hier aan den Wezer en ginds aan de Eems en aan de oevers der Lippe, ja, tot in het verre Hessen. Overal was het vrede. Maar niet de vrede, welke een glans van geluk op het gelaat werpt en het hart, door dankbaarheid gedreven, hooger heft. Neen, de sterke had gezegevierd en de zwakkeren waren gevallen en daarom was het stil en rustig

door geheel het Saksische land, als ware het één groot kerkhof.

Hoe schoon de natuur dan ook haar lentefeest vierde in de dalen van het Teutoburgerwoud, hij deelde niet in hare vreugde, de oude, die daar met gebogen hoofd en somber gelaat het pad door het bosch volgde. Hij vertrad de wilde bloemen aan zijn voet en de vogels daarboven zongen hun lentelied voor hem vergeefs. Zijn harp hing onaangeroerd aan zijne zijde; zijn hart was gebroken en dof staarden zijne blikken naar den grond. Kon het wel anders? Hij had de streken doorkruist, waar het wrekende zwaard van den grooten koning der Franken zijn recht had uitgevoerd. Hij had ze gezien de akkers, door de hoeven der rossen vertreden, de ineenge-storte hutten, de in puin verzonken dorpen; hoe zouden de liefelijke kleuren van de violieren en de anemonen een lied aan zijn harp ontlokken? Hij had de kinderen hooren weeklagen over hun vaders, die in den strijd gevallen waren en droeve ouders hunne kinderen zien beweenen; hoe zou hij nog oor of hart hebben voor het lentelied der gevleugelde zangers!

»Neen, zoo kan het de wil des Heeren niet zijn!« sprak hij bij zichzelf. »Leer van Mij, dat Ik zachtmoedig ben,« heeft Hij gesproken en: »die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan!« Hoe! Zulke gruwelen der verwoesting zouden in Zijn naam gepleegd worden en Hem naar het hart zijn! Neen, Karel, gij moogt een verstandig en vroom man zijn, gelijk Ludger zegt, maar hierin handelt gij niet in den geest van Hem, die voor Zijne vijanden bad en

het eigen hartebloed voor hen stortte. Gij moogt in alles groot heeten en verheven boven uwe tijdgenooten, doch in heerschzucht en meêdoogenloosheid staat gij gelijk met hen, die God en den Heiland niet kennen. Daar u toch zoo groote genade van God geschonken is, waarom kent gij zelf geene genade, geene barmhartigheid? Een weldoener zijt gij van uwe volken, maar waarom slechts van uwe volken? Waarom zijt gij een geesel voor uwe naburen, totdat ze zich eerst onder uwen zwaren scepter gekromd hebben?

»Doch wien de schuld? Waarom zet Wittekind telkens den wanhopigen strijd voort? Waarom ontsteekt hij telkenmale opnieuw het vuur der wrake in het hart zijner stamgenooten? Waarom stelt hij hen jaar op jaar aan teleurstelling en nieuwe ellende bloot? Waarom prikkelt hij den grooten koning ieder keer tot strenger gericht en brengt hij dood en verderf over het ongelukkige Saksen? Maar is hij niet een heiden? Leeren de priesters van Wodan en Thor hem andere dingen? Moest niet de Christen hem een voorbeeld geven en hem overtuigen, dat het Evangelie betere dingen predikt dan haat en nijd? O, groote Karel, leest gij het dan niet, voelt gij het niet: »al ware het, dat gij de talen der menschen en der engelen spraakt en de liefde niet hadt, zoo waart gij toch niets!«

»Ja, deze man is als de storm Gods, die de oude reuzenstammen als splinters voor zich heenwerpt en de kruin der trotsche eiken kraakt en knakt als het riet! Zóó zal het Gods wil, zoo zal het goed zijn,

maar, ach, welk eene smart, welk eene ellende ! Hoe bloedig rood rijst de morgenzon des Evangelies aan den hemel van Saksers en Friezen ! Karel en Wittekind, ach, dat gij éénen God diendet, dat gij samen de trotsche knie boogt voor den Gekruiste !«

Zoo in zichzelf sprekende had hij den top van een heuvel bereikt. De boomen stonden hier wat wijder van elkander, zoodat hij in de verte kon blikken. Hij staarde naar alle zijden en toen daar niets was, wat zijn aandacht trok, vlijde hij zich op het mos neder en leunde met den rug tegen een boomstam.

»'k Had gehoopt, dat hij reeds hier zou zijn. Dit is toch de plaats !« zeide hij, »en in den tijd kan ik mij evenmin vergist hebben. Over zeven dagen, tegen dat de zon heet wordt, zou hij mij hier verwachten. Doch ik heb den tijd en zal wachten. Ik weet, hij zal woord houden. Wittekind vergeet niet !«

Toch had de zon reeds eenigen tijd haar hoogste punt aan den hemel bereikt, toen daar van de tegenovergestelde zijde een man het woudpad volgde en zich naar den heuvel richtte, waar onze reiziger gezeten was, in wien de lezer reeds lang Bernlef zal herkend hebben. De man, die daar naderde, had een woest uiterlijk, welks uitdrukking nog verhoogd werd door den wilden vederbos, welke van zijn hertogsmuts op zijne lange, blonde haren afhing. Reeds in de verte kon men op zijn lederen gewaad, het zwarte paard, het wapen van Wittekind's geslacht, onderscheiden. Maar het was niet meer de fiere Wittekind van voorheen. Het vuur van zijn blik was gedoofd, zijn rug was gekromd onder de teleurstellingen van den krijg. Neen, Wittekind was dezelfde niet meer.

Slechts wanneer de naam van den Frankenkoning in zijne nabijheid genoemd werd, dan schoten zijne oogen weder vonken, dan richtte hij zich fier omhoog, dan was hij weer voor een oogenblik de onttembare leeuw van Saksen. Hij wierp een blik op den heuvel, van welken Bernlef reeds afdaalde, om hem te begroeten en zijn oog bleef onafgebroken op hem staren. Een oogenblik stond hij stil.

»Hoe ! Men zal mij toch geen strik gespannen hebben. Dat kan toch Bernlef niet zijn ! Immers is hij alleen. Doch hij heeft zijn knaap daargelaten en gaat mij op den gis af tegemoet. Maar neen, dat is niet de gang van een blinde ! Zou het een vijand zijn ? Een vijand ! « en hij lachte woest bij de gedachte en zijn hand greep de strijdbijl. »Kom, dat is al te dwaas ! Men kent Wittekind en zal niet één enkelen Frank op hem afzenden, al was het den grooten Karel zelf ! Karel, den grooten Karel, ha, ik zou hem willen zien ! Ik zou hem wel eens willen ontmoeten. Doch, ik zou hem den schedel verbrijzelen, eer ik hem gezien had ! Wittekind zou hem niet kunnen zien ! Maar laat mij voortgaan ! Ik ken toch Bruno, die mij in Bernlefs naam om een onderhoud vraagde en Bruno is geen verrader ! «

En weêr zette hij zijn weg voort. Na eenige oogenblikken waren de beide mannen onder het bereik van elkanders stem gekomen.

»Wie zijt gij, vreemdeling, « vraagde de hertog, duidelijk ziende, dat hij met geen blinde te doen had.

»En wie zou ik anders zijn, heer hertog, dan Bernlef, wien gij hier een onderhoud toestondt ? «

Wittekind zweeg en staarde den zanger verbaasd

aan, totdat deze zich bij hem bevond. Toen reikte hij hem de hand en Bernlef drukte ze met warmte.

»Zijt gij dan niet blind meer?«

»Neen, de oogen zijn mij geopend, doch, indien gij dit goedvindt, heer hertog, laat mij u dat daarboven verhalen. Ook gij zult vermoeid zijn en dáár op het mos valt het spreken gemakkelijker.« Zwijgend gingen de beide mannen voort, doch het was Wittekind vreemd te moede. Wat mocht de zanger hem te zeggen hebben? Hoe het ware, hij zou het weldra vernemen. Toen zij boven gekomen waren, zeide hij : »een frissche dronk zal u en mij goed doen.« Hij schonk uit de flesch, die aan een koord over zijn schouder hing, een beker schuimenden wijn en nadat hij dien geledigd had, bood hij den zanger een nieuwen beker aan. Daarna zocht hij een plaats op het mos en zette er zich in gemakkelijke houding neder, terwijl Bernlef zich tegenover hem plaatste.

»Welnu, hoe hebt ge het gezicht wedergekregen?«

»Hij, die den blinden het gezicht weêrgeeft en de gebogenen opricht uit het stof, heeft ook mijne oogen geopend !«

»Dan heeft Wodan over u grooter barmhartigheid gehad dan over mij en de mijnen,« zeide Wittekind.

»Ik spreek niet van Wodan! Hij laadt ellende over zijne volgelingen en brengt ze in den dood. Christus heeft mijne oogen geopend !«

Terwijl Bernlef deze woorden sprak, sprong de hertog woedend op, als had hem een adder gestoken. Hij greep zijn strijdbijl en naderde den zanger.

»Ellendige, ook gij ! Ik zal u de hersenpan kloven! En dat moest ge Wittekind komen mededeelen !«

Maar weêr liet hij den arm zinken, die den zanger den doodelijken slag stond toe te brengen. Hij aarzelde, terwijl de grijsaard, bleek en de oogen ten hemel geslagen, zijn einde wachtte.

»Doch wat zou het baten!« riep de hertog en wierp de bijl van zich. »Gij zijt niet slechter dan die anderen. Gij wendt u althans nog tot Wittekind, terwijl zij, als ellendige slaven, om den troon van zijn vijand kruipen! Vervloekt zijn ze allen, een vloek van hun broederen en hun land! Vervloekt zijt ook gij!«

»Neen, maar gij, heer hertog, gij zijt de vloek van uw land en uw volk, gij alleen!«

»Wat waagt gij, vermete le hond!« zeide Wittekind en zijne oogen puilden uit hunne kassen. »Zijt gij gekomen om mij te hoonen, wijl Karel de sterkere is?« En weder zocht hij zijn wapen.

»Daartoe ben ik gekomen, daarom verzocht ik u een onderhoud, om u te zeggen, dat gij de vloek zijt van al wat Sakser heet en om in Gods hand het middel te zijn, waardoor gij een zegen voor uw arm land en uw fel geteisterd volk zult worden!«

»En wat zal dat middel zijn? Woudt ge mij ook een afvallige maken, een verachter der goden, een Christen, een lafhartige, ellendige slaaf, en mij naar Aken of Nijmegen medetroonen, om mij den voet van Karel te doen kussen, als zoovele slavenzielen! Zeg, woudt ge dat? Spreek het uit, zoo uwe lage ziel het waagt en ik zal u de hersenen kloven!«

»En wat zou Wittekind daarbij gewinnen, als hij een grijsaard doodde, die ongewapend tot hem kwam om hem de waarheid te zeggen, ofschoon ik wist, dat die waarheid uwe ziel hard zou vallen?«

En weder week de hertog, die den grijsaard bij de laatste woorden naderbij gekomen was, terug en zette zich neder.

»Welnu, spreek !« zeide hij.

»Hertog Wittekind ! Wat heeft Wodan voor u en de uwen gedaan ? Waar heeft toch Thor voor u gestreden ? Waartoe hebt ge hun bloedige offeranden gebracht ? Hebben ze u en de uwen lief ? Waartoe laten ze u dan als een gejaagd hert zwerven, waarom dulden ze, dat Saksens zonen bij duizenden geslacht worden ? Zijn ze machtig ? Waarom vellen zij de legers der Franken niet neder en slingeren ze hun bliksems niet op het hoofd van hun koning ? Waarom hebben ze mijne oogen verblind, daar mijne harp hen toch dagelijks verheerlijkte en lieten ze het den God der Christenen over, mijne oogen voor het licht te ontsluiten ? Waarom gunnen zij den Franken, den verachters van hun naam, zege op zege ?«

Wittekind was opgerezen en liep driftig heen en weder, aan hevige gemoedsbeweging ten prooi. Bernlef zweeg.

»Neen, ga voort !« zeide hij, »waarom zegt gij niet alles ?«

»Gij vervloekt Karel, omdat gij zijn doodvijand zijt, maar word zijn vriend en gij zult hem zegenen. Al zijne volken zegenen hem ; hij is hun weldoener. Ik weet, dat gij reden hebt, zijn vroomheid te verdedigen, want hij laat zich door u prikkelen tot bloedige, tot ontzettende wraak, tot zonde en schuld over u en uw volk. Maar waartoe hem dan ook geprikkeld ! Waart gij het niet, die den strijd begon ? Waren uwe stamgenooten het niet, die het eerst de Chris-

tenen vermoordden en hunne kerken verbrandden? Heeft hij wel immer den strijd aangevangen, zoo gij niet uwe stamgenooten hadt opgehitst en in zijne landen gevallen waart? En wat baat het u? Is Saksen nu groot en gelukkig? Mij bloedt het hart, als ik door uwe gouwen reis en mijne oogen hebben geweend over al, wat ik hoor en zie. Is het u dan nog niet duidelijk, dat Wodan en Thor niets zijn en dat het dwaasheid is op hen te steunen, ja, voor hen ééne schrede ook maar te verzetten? Ziet ge dan niet, dat de God der Christenen dien man machtig en groot maakt en zult ge nog langer de droevige reste van uw volk en zijn geluk opofferen aan uw haat? Laat Saksen u zegenen, hertog, omdat ge u zelf verloochendet en zoek den vrede voor uw arme volk! Zoek vrede voor uwe ziel en vergeving aan den voet van den Gekruisigde en geloof mij, Hij zal ook uw aangezicht opnemen en uw gebroken hart heelen! Laat u in de leer des Christendoms onderrichten en zie, of ze zóó snood is, als gij waant, of ze niet boven den dienst uwer goden uitblinkt. Tracht uw vijand te leeren kennen in zijn leven en zijn, in zijn verkeer met zijne vrienden en het beheer van zijne volken en zie, of ge hem ook ten onrechte haattet! Doe het terwille van uzelf, van uw land en uw volk, dat ge liefhebt, ik weet het, als de appel uwer oogen!«

Met gebogen hoofd zat de woeste Wittekind daar. Zijn gelaat was bleek en koud. Zijn borst bewoog zich hevig. Geen woord kwam van zijne lippen. Geruimen tijd zaten zij zwijgend tegenover elkaâr. Toen nam Bernlef de harp, die aan zijne zijde lag en tok-

kelde de snaren en hij zong het lied, dat Ludger in de hal gezongen had en dat deze hem geleerd had. De hertog verroerde zich niet, doch eensklaps gaf zijn gevoel zich in een luid snikken lucht en geheel zijn lichaam schokte. Eén traan, één enkele traan vloot langs zijne wangen.

»Wie heeft u dat lied geleerd, Bernlef?»

»Ludger, de geestelijke, op wien gij uwe pijlen richttet, toen wij samen in het woud bij Nijmegen waren.«

»Heeft hij u tot mij gezonden?»

»Ik kwam, omdat mijn eigen hart mij dreef u te bidden: hertog, verlaat Wodan, neem den vloek over u en uw arme volk weg! Buig voor Christus en word een zegen voor Saksen!»

»Ik zou Karel willen zien, doch hij zal mij vangen en mij tot een spot voor zijne wapenknechten stellen!»

»Hij zal u in vrede ontmoeten en Wittekind de eere geven, die hem toekomt. Hij zal u als een vriend welkom heeten; daarvoor staat Bernlef u borg!»

»Hier hebt ge mijn ring! Geef hem dien; zeg, dat Wittekind hem zien wil en laat mij zijn antwoord brengen! U wil ik vertrouwen. Ik dank u voor hetgeen gij om mijnentwil deedt.«

»Zult gij den raad van Bernlef volgen, heer?»

»Ik zal er over denken. Laat mij nu gaan! Nog eens, dank voor Saksen! Gij zijt een Christen, maar Frieslands zanger blijft Wittekinds broeder!»

Hij drukte den zanger de hand en verwijderde zich snel. Toen hij uit het gezicht verdwenen was, boog Bernlef de knieën en dankte God uit de volheid van zijn hart.

„Zeg aan hertog Wittekind, dat, wanneer hij met vrede komt, hij door koning Karel als een broeder zal ontvangen worden. Alles zal vergeven en vergeten zijn, mits hij ophoude de Saksers tegen de Christenen en mij aan te porren!“

Dus was het antwoord, dat Bernlef weinige dagen later uit Karels mond den hertog brengen liet.

„Welk onderpand mag ik den wantrouwenden, diep gebogen hertog brengen?“ had Bernlef gewaagd te vragen.

„De eer en den goeden naam van u en mij!“ zeide de koning glimlachend.

Twee maanden later waren de legers der Franken bij Attigny aan de oevers der Aisne geschaard. De Franken, in twee rijen opgesteld, waartusschen eene groote ruimte opengelaten was, besloegen de gansche vlakte. Daarbinnen stond de koninklijke tent, waarvoor de groote Karel zich met zijne veldheeren en keurridderen onderhield. Mocht hier en daar een spotlach de lippen van een dier ridders krullen, mocht menige blik wat al te triomfantelijk in de verte blikken, Karels oogen spraken niets dan ernst, weemoedigen ernst. Dáár klonk de krijgsmuziek. De Frankische strijders sloten de gelederen en hieven hunne speren omhoog of trokken het breede slagzwaard.

„Zij komen! Zij komen!“ zoo klonk het met dof gefluister door de rijen der krijgers, doch toen de gebiedende blik van hun grooten aanvoerder over de vlakte langs de gelederen vloog, was het weder

doodelijk stil en ieders gelaat drukte ontzag voor de naderenden uit.

Twee mannen, in het trotsch gewaad van Saksens hertogen gehuld, het zwarte paard op de blinkende wapenrusting, schreden langzaam, maar met fieren blik en opgeheven hoofd door de rijen der Franken. Al zou ook iemand hunner lust gehad hebben, door blik of houding vreugde te laten blijken, dat hun oude, hun onverzoenlijke, hun ontembare vijand den fieren nek gebogen had, de wijze, waarop de beide helden zich door hunne rijen begaven, zou hen geheel ontwapend hebben. De fiere leeuw, ziende, dat de macht zijner bestrijders te groot was, gaf zich vrijwillig in hunne handen, neen, in de handen huns konings. Karel zag ze nauwelijks komen, of hij ging zijne gasten tegemoet, sprak met hen over hunne reis, over zijne eigen wederwaardigheden en leidde hen zoo in de koninklijke tent.

Wat daar geschied is, blijft in het duister gehuld. Zooveel kunnen we onzen lezers mededeelen, dat Wittekind en Alboïn straks in het gezicht van het gansche leger der Franken den Christelijken doop aannamen, dat ze, met geschenken overladen, het leger van hun ouden vijand verlieten en dat Wittekind den grooten Karel en het Christendom trouw bleef tot in den dood.

Het paard prijkte nog eeuwen lang in het wapen der Saksische hertogen, maar de zwarte kleur was in wit veranderd.

Frieslands zanger, neen, het Kruis had overwonnen ! Wittekind vloekte de goden en boog de stramme knieën voor den Nazarener.

HOOFDSTUK V.

Eene legende.

De Roomsche kerk telt Ludger onder hare heiligen en heeft zelfs vier dagen aan zijne vereering gewijd. Daarom kunnen we ons zoo levendig voorstellen, dat zij wonderen en teekenen aan den man toeschrijft, die zulk een ontzaglijken invloed uitgeoefend heeft op de geschiedenis dezer landen. Reeds eenmaal wezen wij er op, dat feiten, hier genoemd, niet tot het vast gebied der geschiedenis, maar veeleer tot het zeer onzeker gebied der volksoverlevering behooren. De lezer gelieve dezelfde opmerking in het oog te houden bij het slot van dit boekje: wij staan voor de zekerheid der medegedeelde zaken niet in.

Tien jaren waren verlopen na den gedenkwaardigen dag, waarop aan Wittekind en Alboïn den doop der Christenen was toegediend. Bernlef, de zanger van Friesland, had zijn zwanenzang gezongen en was in den Heere ontslapen, nadat hij aan de zijde van Ludger het land der Friezen en Saksen doorgetrokken was, de deugden van Christus, den Gekruiste, verheerlijkende. Nog steeds, al was het tegen zijn wil, waren de Saksers geneigd om Wittekinds voorbeeld te volgen, den God der Christenen te verachten en den grooten Frankenvorst te trotseeren. Eindelijk in 793 bogen zij voorgoed den trotschen nek. Waaruit dit duidelijk was? Eenvoudig hieruit, dat we na dien tijd niet meer lezen van eenigen op-

stand, door hen verwekt, dat ze met Karel in zijne legers streden tegen de woeste horden uit het Oosten en dat de arbeid der zendelingen al meer onder hen veld won. Een ander einde dan geheele uitputting kan men zich van zulk een strijd slecht denken.

Reeds stond de zon hoog aan den hemel, toen een reisgezelschap van geestelijken de vlakte van de Ruhr doortrok. Overal rezen onherbergzame wouden voor hen uit en nergens schenen zij het doel hunner reis te zullen vinden.

»Ik vrees, dat het ons ook hier niet gelukken zal, broeder,« zeide Hildegim. »Overal zien wij dezelfde dichte bosschen en eeuwenheugende stammen, welke wij niet kunnen vellen. Kan ook uw droomgezicht eenvoudig eene begoocheling der zinnen geweest zijn?«

»Broeder, hier moeten wij zijn. Ge weet, hoe ik tot tweemalen toe eigen wijsheid en menschelijke berekening in overweging nam, doch God heeft mij klaarlijk deze plek aangewezen. Hier moet het klooster verrijzen!«

Bij deze woorden plantte Ludger het kruishout, dat hij in zijne rechterhand hield, in den moerassigen bodem en riep den naam des Almachtigen aan. Zijn gevolg had zich om hem heengeschaard en nam deel aan zijn gebed.

»Maar zie eens, welke boomen! Zij zullen niet wijken voor onze slagen!« merkte Hildegim op.

»Bij God zijn alle dingen mogelijk,« zegt Ludger en het woord bij de daad voegende, grijpt hij een bijl en houwt met bijna bovenmenschelijke kracht in den stam. De overigen volgen zijn voorbeeld en

arbeiten, terwijl het zweet hun langs het aangezicht gutst. Doch de zon is gedaald, de schemering breidt zich uit in het bosch. De schaduwen der boomen verlengen zich, maar nog is daar geen enkele boom geveld en het schijnt, of menschelijk overleg met Gods openbaring wil spotten.

»Sla de tenten op!« beval Ludger, wien de bezorgde blik zijner tochtgenooten geenszins ontging. »Wij blijven hier en morgen zetten we den arbeid voort. God zal ons helpen!«

In allerijl werden de tenten uitgespannen en de geestelijke broeders, vermoeid van den harden arbeid des daags, strekten hunne leden ter ruste. Daarbuiten verduisterde zich de hemel en de heldere maan ging achter duistere wolken schuil. De bladeren der eiken ritselden. De kruinen bewogen zich en staken hunne toppen dichterbijeen. Het geloei van den storm deed zich hooren en na weinige oogenblikken woei het stof van de vlakke omhoog, als door een dwarrelwind gedreven en liet zich als een geweldige hagelslag op het zeildoek der tenten neêr. De kruinen der eiken werden links en rechts gezweept als riethalmen voor den orkaan en straks schudden de reuzenstammen op hunne wortels. Maar door den harden arbeid des daags vermoeid, lagen de broeders in de armen van den slaap neêrgezonden, onbewust van het vreeselijk tooneel, dat daarbuiten afgespeeld werd. Slechts één van hen sliep niet. Nadat de anderen zich ter ruste begeeven hadden en hij er zeker van was niet bespied te worden, had hij de tent verlaten en zich naar buiten begeeven. Wat deerde het hem, of de stormwind de toppen van

de eiken beroerde en straks de reuzen tot op hun wortels beven deed. Immers hij was hier in naam van Hem, die de stormen gebiedt en tot de bruisende zee spreekt: »Zwijg en wees stil!« In de duisternis van den nacht ligt daar het gansche woud voor hem, dat met alle toezeggingen Gods den spot schijnt te drijven en hem immers nimmer toelaten zal, hier zijn diersten wensch te vervullen: in het hart van Saksenland een klooster te stichten, uit welks muren de invloed van het Evangelie zich door heel de Saksische gouwe uitbreiden zal. Toch, is het hem niet toegezegd? Is dan alles het spel der verbeelding geweest? Hij werpt zich onder een eik neder en worstelt er met zijn God.

Een bliksemstraal verlicht het woud rondom hem. Wat deert het hem? Hij gaat voort en bidt! Een tweede, een derde volgt. Straks staat de hemel als in gloed en knetterende donderslagen doen ook den hardst slapende ontwaken. Nog ligt hij daar neergeknield bij den eik, om welks kruin de bliksemschichten als spelen.

Ze zijn allen ontwaakt. Met siddering en ontzetting zijn ze ontwaakt en ze begeven zich tot Ludger, hun leidsman en hun vader. Ze treden in zijne tente: hij is daar niet. Ze zoeken hem. Weer schiet een straal van den bliksem door den donkeren nacht en ontdekt hem aan hun oog. Nog ligt hij geknield onder den eik. Ze snellen naar hem toe, ze richten hem op, ze sleuren hem mede naar de tente, ze beluisteren met hem den ontzettenden kamp der elementen in het Duitsche woud.

Nu is het over. Gansch uit de verte rommelt nog

de donder en het licht wijkt van den hemel. Zij kunnen zich thans weder ter ruste begeven. Ludger breidt zijne zegenende handen over hen uit en beveelt ze in 's Heeren bewaring. Zij verlaten hem en ook hij zelf begeeft zich naar zijn leger en rust.

Nauwelijks was de zon opgegaan, of zij snelden buiten de tent om te zien, hoe het daarbuiten is. Helder is de hemel, helderder dan ooit, want wat nog den vorigen dag de stralen van de zon in den weg stond, om tot hen door te dringen, dat alles is als speelgoed bezweken, voor den adem van den stormwind. Ook Ludger treedt naar buiten en zijn ziel is één dankpsalm voor den God der stormen.

Zie, daar liggen ze alle geveld, die reuzen van den vorigen dag, waarop ze in het zweet huns aanschijns hunne kracht en de scherpte hunner bijlen vergeefs beproefd hebben. De stormwind heeft ze geveld en 't is alleen Gods voorzienigheid, die hen heeft bewaard, dat ze niet omgekomen zijn onder de door den storm gevelde boomstammen.

Slechts één eik staat daar ongedeerd. Het is die, waaronder Ludger gebeden, geworsteld heeft met God. Hij plaatst zich onder den boom, hij vouwt de handen en de danktonen uit aller ziel stijgen met de zijne tot God omhoog.

»Hier zal het klooster verrijzen,« zegt hij, »en nu, broeders, aan den arbeid! Voor God en voor Saksen!«
